

Eigen wortel eerst

Hype of toch maar de onderstam definitief in de ban?

Klanten vragen er expliciet om. Ook in bestekken wordt het steeds vaker kant-en-klaar voorgeschreven: eigen wortel. Prima, natuurlijk. Maar slaan we hierin zo langzamerhand niet een beetje door? Twee boomologen en een handvol kwekers praten erover: 'Er worden verkeerde cultivars geleverd en driekwart van de afnemers ziet het niet eens.'

Auteur: Peter Voskuil

Henk den Mulder, eigenaar van Den Mulder Boomteelt: 'Die onderstam heeft natuurlijk een reden. Met eigen wortel krijg je soms heel andere soorten. Dat lijkt soms niet eens meer op wat we oorspronkelijk wilden.'

Bestekken

Corné Leenders is accountmanager bij Boomkwekerij Udenhout. Met ruim 600 soorten en variëteiten op 160 hectare werkt hij bij een van de toonaangevende laanboomkwekers van Nederland. Provincies, gemeenten, de aanbesteding, golfbanen, projectontwikkelaars en hoveniersbedrijven zijn er klant. 'Mensen willen steeds meer terug naar de natuur; daar hoort zo'n vreemde onderstam niet bij', filosofeert hij hardop over de omslag naar het wortel-denken. Hij ziet dat in bestekken steeds vaker kant-en-klaar eigen wortel wordt voorgeschreven.

Kweker Den Mulder denkt dat de drang naar eigen wortel voorlopig nog wel even zal voortduren. 'Het gaat ook best goed, natuurlijk; de stektechniek is behoorlijk verbeterd. En iedereen die eigen wortel heeft, blijft voorlopig wel promoten dat dat beter is. Dat hou je niet tegen.'

Steken

Den Mulder geeft meteen toe dat de sector in het verleden wel steken heeft laten vallen met onderstammen. 'Neem bijvoorbeeld de Hongaarse eik. Je kunt tot net na de oorlog teruggaan. Dan zie je dat die ene onderstam het net niet is, met de volgende is er ook weer iets mis, en met die daarop ook weer. Zo blijf je rondgaan.'

Gerrit Schalk is al meer dan 55 jaar in de sector actief als boomadviseur, onderzoeker en lid van de keuringsdienst. 'Het probleem', zegt hij, 'is dat te veel mensen zonder praktische boomkwekerijkennis elkaar napraten. Terwijl er genoeg mensen zijn die er wel verstand van hebben.'

Nederland telt zo'n duizend laanboomkwekers, waarvan er volgens een schatting van Schalk misschien honderd rechtstreeks contact met gemeenten hebben. Schalk: 'Partijen die dat rechtstreekse contact niet hebben, zien niet altijd het belang in van bepaalde zaken. Er wordt dan op de kwekerij al snel voor de goedkoopste oplossing gekozen.'

Onverenigbaar

Partijen staren zich volgens Gerrit Schalk blind op eigen wortels, terwijl de oorzaken van problemen vaak heel ergens anders liggen. Als er ergens een boom doodgaat of omwaait, wordt de schuld al snel ten onrechte bij onverenigbaarheid, ziektes of andere afwijkingen gelegd.

Oorzaak: te weinig of geen vakkennis. Schalk: 'Als ik alleen al zie wat er misgaat qua soorttechtigheid, dat is onvoorstelbaar. Er wordt gewoon een verkeerde cultivar geleverd en driekwart van de afnemers ziet het niet. Ze kopen een smalle boom, en hé, nou wordt-ie toch breed. Dan zie je dat zo'n boom bij mensen de slaapkamer in groeit of in leidingen dringt, met alle gevolgen van dien. Of hij geeft ineens vruchten. Dat gebeurt allemaal.'

Rare verhalen

Kweker Den Mulder merkt dat de vraag naar eigen wortel soms ver gaat. 'Er doen rare verhalen de ronde. Ik heb wel eens vraag naar koningslinde met eigen wortel, omdat dat veredeld wildopslag zou geven. Terwijl dat er niets mee te maken heeft. Vaak zijn dat puur theoretische verhalen, die met de praktijk niets van doen'

hebben.' Wat betreft onderstammen is er een alternatieve plantmethode, waar volgens hem lang niet genoeg gebruik van wordt gemaakt: 'Door de ent heel diep te zetten, zie je dat de ent het vaak overneemt van de onderstam. Dat geldt niet altijd, maar kan wel degelijk schelen.'

Hij ziet dat in bestekken steeds vaker kant-en-klaar eigen wortel wordt voorgeschreven

Stokpaardje

'Misschien is dit een stokpaardje van mij', merkt Gerrit Schalk op, 'maar ik zie in veel gemeenten enorm veel bomen die in de zomer staan te kwarren. Ongesnoeid, en het moet eerst juli zijn voordat er water wordt gegeven, en dan nog is dat vaak meer voor het gras bedoeld dan voor de boom. Daar gaan bomen soms dood van, ja.' Een andere veel gemaakte fout volgens hem is dat bomen met kluit vanuit de container te droog de grond in gaan. 'Bomen krijgen dan praktisch geen kans om te kiemen. Dat merk je later. De grond eromheen is dan vochtig genoeg, terwijl de kluit kurkdroog is. Daar valt al met al nog heel veel op te besparen, volgens mij.'

Bij boomkwekerij J. van Roessel (18 hectare, voornamelijk spullen) is eigen wortel al jaren de hoofdteelt. 'Mijn vader is daar dertig jaar geleden

al mee begonnen', legt Joost van Roessel uit. 'Het is nu een hot item, maar er is altijd wel vraag naar geweest.'

Onderstammen brengen soms problemen met zich mee, maar bij eigen wortels komt dat net zo goed voor, vertelt Van Roessel. 'Gelukkig gaat dat ons steeds beter af, maar het blijft moeilijk om dat goed te doen. Daar moet je echt in investeren. We doen dat ook, omdat we merken dat klanten dat belangrijk vinden.'

Proeftuin

In de markt is het ondertussen wel ieder voor zich. Onder het overkoepelend onderzoek naar kwaliteit is de laatste jaren de financieringsbodem definitief weggeslagen. De proeftuin in Lienden, waar Gerrit Schalk namens Naktuinbouw werkte, mag wat hem betreft zo weer terugkomen. Al was het alleen maar om soortechtheid, wel of geen onderstam aan te tonen.

Schalk werd vorig jaar nog met een paar collega's door de gemeente Amsterdam gevraagd om nieuwe iepen te controleren die op eigen wortel zouden moeten staan. 'Die komen dan via een importeur uit Amerika. Zie dan maar eens uit te zoeken hoe daar gekweekt wordt. Je wordt als gemeente dan al snel gedwongen om 100 procent af te gaan op wat zo'n man in Amerika daarover beweert.'

Onderzoek (schrappen en koken) toonde aan dat er geen veredeling had plaatsgevonden, maar dat er wel stekken waren teruggeknipt om een nieuwe groeischeut te stimuleren.

Oude garde

Zelfverklaard 'boomoloog' Jan Mauritz hekelt alle collectieve bezuinigingen. Die zijn volgens hem fnuikend voor de internationale concurrentiepositie van Nederland.

Volgens Mauritz moet de sector terug naar af en moet het land weer doen waar het goed in was: vooroplopen met kennis en innovaties in sectoren als sierteelt en boomkwekerij. 'Ik ben nog van de oude garde misschien, maar toen ik afstudeerde was Wageningen toonaangevend in de wereld. Nu staat deze universiteit niet eens meer in de top-200. Nederland is er goed in om dingen goed te regelen en vervolgens weer even goed georganiseerd de nek om te draaien.'

Harvard

Zo schort het in de huidige groenopleidingen volgens Mauritz onder meer aan kennis van beplantingsleer en sortimentskennis. 'Dat kun je ook op internet opzoeken, zeggen ze dan. Maar

daar gaan we aan ten onder, want het staat er niet op. In ieder geval niet als je bepaalde sleutels zoals de inlog van Harvard niet hebt.'

Het probleem is volgens hem dat in Nederland momenteel vooral generalisten worden opgeleid: groene studenten die overal een beetje van afweten, en eigenlijk dus ook weer niks. 'Niet iedereen hoeft zo debiel te zijn als ik', aldus Mauritz, 'dat zou niet goed zijn. Maar ik geef in Zweden les aan studenten die 3000 houtige gewassen weten te herkennen en desgevraagd ook nog de eigenschappen van die gewassen oplepelen. Dat soort parate kennis maakt dat opdrachtgevers en werkgevers je in de hal staan op te wachten na je afstuderen. Dat heb ik in Zweden en Duitsland zelf gezien.'

Het is terecht dat er zo streng naar eigen wortel wordt gekeken

Volgens Schalk kan de sector zelf het heft in handen nemen als het om de toekomst gaat. 'Het is nog altijd zo dat de afnemer bepaalt wat er gekweekt moet en gaat worden. Maar Ebben, Van den Oever, Van den Berk en al die andere kwekers kunnen dat ook sturen. Die weten heus wel waar ze over praten.'

Joost van Roessel

Eigen wortel is prima, maar slaan we hierin niet door?

Henk den Mulder, eigenaar Den Mulder Boomteelt: 'Er zijn onderstammen die nog nooit één enkel probleem hebben gegeven. Het verschilt natuurlijk per soort. Bij iepen bijvoorbeeld is eigen wortel wel verstandig, maar vaak zie je dat dingen ook prima groeien op een onderstam. Een stekje is vaak moeilijk. Neem nou kersenbomen. Alles draait om dikte en vorm tegenwoordig; daar word je wél op afgerekend.'

Jan Mauritz, zelfstandig 'boomoloog': 'Het is terecht dat er zo streng naar eigen wortel wordt gekeken, vind ik. Je hebt dan geen kunstgrepen nodig om een bepaalde soort tot wasdom te brengen. Kwekers spelen hierin een belangrijke rol, hoewel ik merk dat het ook steeds meer begint door te dringen tot de besluitvormers aan de eindgebruikerskant. Tegelijkertijd zie je dat we al gigantisch gevorderd zijn met de technieken om te zaaien, voor te bereiden en te ontkiemen met hulpingrepen. De slagingskans ligt hoger. Hoewel er natuurlijk altijd uitzonderingen blijven.'

Gerrit Schalk sr., boomadviseur en onderzoeker: 'Eigen wortel heeft mijn voorkeur. Het probleem is dat mensen vaak het geduld niet hebben en dat het kostenaspect meespeelt. Er zijn cultivars die prima op een onderstam kunnen, maar ik kom op dat gebied ook heel vreemde dingen tegen in gemeenten. Een Avium met een dikke zware stam en zo'n klein kroontje. Geen gezicht. Of een onderstam die door-groeit, waardoor je zo'n wilde tak in de kroon krijgt. En laatst nog bij een particulier zag ik tussen de roze bloeiende prunussen er eentje met een wit bloeiende tak. En het erge is dus dat dat vaak niet eens gezien wordt.'

Corné Leenders, accountmanager bij Boomkwekerij Udenhout: 'Eigen wortel is altijd goed; het heeft voordelen: geen onverenigbaarheid, geen verdikkingen van de stamvoet. Maar er zijn soorten die veel beter groeien op een onderstam. Het is niet nodig om overal maar wortel achter te hangen. Daar wordt momenteel wel extreem naar gevraagd, vind ik. Vaak terecht – bij iepen is het bijna een must – maar soms ook onterecht. Wij zijn een partij die halfproducten opkoopt, dus zelf houden we ons er niet direct mee bezig. Nieuwe onderstammen komen bij ons als kant-en-klaar product binnen, en daar is negen van de tien keer al een enorm onderzoekstraject aan voorafgegaan. Die hebben allemaal goede wortels en een goede verenigbaarheid; daar is echt niets mis mee.'

Toon Ebben van Ebben Boomkwekers: 'Eigen wortel is geen hype, maar je moet het wel met verstand toepassen. Ongebreideld alles op eigen wortel willen, is niet zinvol. Verankerung, opname van vocht, resistentie, dat zijn zaken die tellen. Als er dan onderstammen zijn die beter zijn dan de eigen wortel, moeten we niet zeuren. Iepen hebben op sommige standplaatsen met eigen wortel onvoldoende verankeringszekerheid. Als er een goede onderstam beschikbaar is, kan die ook prima gebruikt worden. Er is bijvoorbeeld geen betere verankeraar dan de Hollandica Belgica.'

Laat de proeftuin van vroeger maar terugkomen

Henk den Mulder, Den Mulder Boomteelt: 'Ik mis de proeftuin niet direct, moet ik je eerlijk zeggen. Het kan ook op een andere manier. De onderzoeksgegevens die we nodig hebben, zijn over het algemeen toch wel beschikbaar. Veel dingen veranderen ook niet; er ligt al veel onderzoek uit het verleden. Waar ik wel behoefte aan heb, is onderzoek om de broodjeapverhalen uit de wereld te helpen die hier en daar circuleren. Vaak zijn dat theoretische verhalen, die met de praktijk niets te maken hebben.'

Jan Mauritz, zelfstandig adviseur: 'Die proeftuin is al zo lang weg. Maar ik vind het in zijn algemeenheid wel heel erg dat alle onderzoeksinstituten zo onder druk staan en mensen moeten ontslaan. Dan heb ik het over organisaties als PPO en Naktuinbouw die zich nu weer moeten heroriënteren op hun wettelijke taken, Wageningen. Sinds het Productschap Tuinbouw is geliquideerd, zijn allerlei onderzoeken in de boom- en fruitteelt afgebouwd. Dat is heel slecht en dat gaat ten koste van de gigantische know-how die wij hadden in Europa. Al dat onderzoek gaat nu verloren en dat is fnuikend voor de internationale concurrentiepositie.'

Gerrit Schalk sr., boomadviseur en onderzoeker: 'Ik ben misschien niet helemaal objectief, maar de proeftuin moet terugkomen. Er zijn nu te veel partijen in de markt die maar wat doen. Die afschaffing had ook te maken met nonchalance, en ik begrijp dat wel. Boomkwekers betalen niet graag voor iets wat min of meer opgelegd wordt. O, dat doen we zelf wel, dachten ze. Het probleem is ook dat je niet direct merkt dat je er meer bomen door gaat verkopen. Maar ik denk dat iedereen inmiddels wel gemerkt heeft dat dat toch zo is, vooral naar het buitenland.'

Corné Leenders, accountmanager bij Boomkwekerij Udenhout: 'Dat zou ik zeker adviseren. Het probleem is alleen dat het moeilijk is alle neuzen in dezelfde richting te krijgen; er speelt altijd eigenbelang mee. Toch denk ik dat kwekers best bereid zouden zijn om mee te betalen als zo'n onderzoeksbureau zijn informatie met hen zou delen. Uiteindelijk is iedereen gebaat bij ziektevrije bomen. Neem de populierensoorten: minder pluizen en dergelijke, daar werd allemaal onderzoek naar gedaan. De markt mist dat nu, kwekers moeten dat allemaal zelf uitzoeken. Wij zijn een grote kwekerij, maar wij hebben zelf niet de faciliteiten voor dergelijk diepgaand onderzoek.'

Toon Ebben van Ebben Boomkwekers: 'Aan academisch geschoolde onderzoekers heb je weinig. Onderzoek moet wel toepasbaar zijn in de praktijk. Als dat het geval is, ben ik voorstander. Samen sparren over verbeteringen betekent dat je sneller tot innovaties komt. Het achterliggende onderzoek is vaak ook beter van kwaliteit, waardoor de kans op betere producten toeneemt. Mensen zijn op hun eigen bedrijf vaak sneller geneigd tekortkomingen te accepteren. Eigenlijk zouden we dus weer met de pet rond moeten gaan voor dergelijk onderzoek, ja. Alleen vrees ik dat er dan toch weer te veel zwartkijkers zijn die direct resultaat willen zien.'

Stuur of twitter dit artikel door!

Scan of ga naar:

www.boom-in-business.nl/artikel.asp?id=23-5235